

TỔ CHỨC THI, KIỂM TRA, ĐÁNH GIÁ KẾT QUẢ ĐÀO TẠO SAU ĐẠI HỌC THEO HƯỚNG PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC TỰ CHỦ VÀ TRÁCH NHIỆM Ở TRƯỜNG ĐẠI HỌC NÔNG - LÂM BẮC GIANG HIỆN NAY

Nguyễn Thực Huy¹,
Bùi Văn Huân¹⁺,
Trần Thị Bích Hợp²

¹Trường Đại học Nông - Lâm Bắc Giang;
²Trung tâm Kiểm soát bệnh tật tỉnh Bắc Giang
+Tác giả liên hệ • Email: huancdnl@gmail.com

Article History

Received: 10/3/2020

Accepted: 11/4/2020

Published: 08/5/2020

Keywords

postgraduate training,
examination, evaluation,
ability, development,
autonomy.

ABSTRACT

This article analyzes the importance of innovation testing and identify potentials that need to be developed for graduate students. After that, some forms and methods of renovation for the examination, test and training results evaluation are proposed in order to help the trainees supplement, update and heighten their specialized knowledge, enhance the interdisciplinary knowledge; have in-depth knowledge in a particular field of study or skills to apply that knowledge to professional practice; improve ability to work independently, as well as develop creative thinking and ability to detect and solve problems in the specialized training.

1. Mở đầu

Đào tạo sau đại học (SĐH) theo hướng phát triển kiến thức cho người học có thể làm chủ được kiến thức chuyên ngành, có kỹ năng hoàn thành công việc phức tạp, có năng lực tự chủ và trách nhiệm giải quyết các vấn đề thuộc chuyên môn đào tạo và đề xuất những sáng kiến có giá trị đang là xu thế chung. Đối với học viên (HV) SĐH khối ngành Nông - Lâm nghiệp ở Trường Đại học Nông - Lâm Bắc Giang hiện nay, nhằm bồi dưỡng và bổ sung, cập nhật kiến thức chuyên ngành cũng như kỹ năng vận dụng những kiến thức đó vào thực tiễn nghề nghiệp để đối mặt và đứng vững trước những thách thức mới của thực tiễn sản xuất, giúp thu hẹp khoảng cách giữa đào tạo nhân lực chất lượng cao của trường đại học và yêu cầu của xã hội, đòi hỏi đào tạo SĐH phải đưa ra mục tiêu phát triển năng lực ở 3 khâu: đổi mới chương trình đào tạo SĐH; đổi mới phương pháp dạy học và đổi mới hình thức thi, kiểm tra, đánh giá kết quả đào tạo SĐH. Trong đó, đổi mới hình thức thi, kiểm tra, đánh giá kết quả theo hướng phát triển kỹ năng vận dụng, năng lực phát hiện, giải quyết những vấn đề chuyên môn là một trong những nhiệm vụ quan trọng của các trường đại học nhằm thực hiện chủ trương đổi mới căn bản, toàn diện GD-ĐT mà Nghị quyết số 29-NQ/TW ngày 4/11/2013 của Ban Chấp hành Trung ương đã đề ra.

2. Kết quả nghiên cứu

2.1. Một số vấn đề đặt ra đối với việc đổi mới hình thức thi, kiểm tra, đánh giá kết quả đào tạo sau đại học

Đổi mới hình thức và phương pháp thi, kiểm tra, đánh giá kết quả đào tạo là một trong những nội dung được thể hiện trong Nghị quyết số 29-NQ/TW về đổi mới căn bản, toàn diện GD-ĐT. Nghị quyết đã chỉ ra đây là một trong những nhiệm vụ và giải pháp quan trọng nhằm đưa sản phẩm của đào tạo đáp ứng yêu cầu thực tiễn phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và hội nhập quốc tế.

Kiểm tra, đánh giá là một khâu cuối cùng không thể thiếu trong quá trình giáo dục, là công cụ quan trọng, chủ yếu để xác định năng lực, nhận thức và kỹ năng của người học, giúp người học biết được chất lượng học tập, điều chỉnh phương pháp học. Kiểm tra, đánh giá là công đoạn quyết định chất lượng của quá trình dạy học, giúp giảng viên biết được hiệu quả và chất lượng giảng dạy, điều chỉnh nội dung và phương pháp dạy học, là kênh thông tin quan trọng việc ra quyết định của nhà quản lý khi thực hiện điều chỉnh chương trình đào tạo và tổ chức hoạt động dạy học. Như vậy, đổi mới phương thức kiểm tra, đánh giá kết quả đào tạo không chỉ là nhân tố quan trọng để phát triển tư duy độc lập, sáng tạo, tự nghiên cứu và phát hiện, đưa ra giải pháp giải quyết vấn đề của HV mà còn là hạt nhân quy chiếu toàn bộ quá trình dạy học và quá trình đổi mới chương trình đào tạo.

Trong đào tạo SĐH, việc kiểm tra, đánh giá kiến thức và kỹ năng của HV có vai trò rất quan trọng, nó vừa giữ vai trò động lực thúc đẩy quá trình dạy học, vừa có vai trò bánh lái giúp giảng viên điều chỉnh phương pháp dạy và giúp HV viên thay đổi phương pháp học để phù hợp với hình thức, phương pháp kiểm tra nhằm đạt kết quả cao. Trong những năm gần đây, đào tạo SĐH đang từng bước thay đổi chương trình và phương pháp đào tạo, tuy nhiên việc kiểm tra, đánh giá vẫn chưa được nghiên cứu một cách đúng mức, đôi khi còn chủ quan, mang tính hình thức,...

Việc đánh giá chất lượng đào tạo chưa thực chất đã dẫn đến những bất cập trong việc cung cấp nguồn nhân lực có kiến thức chuyên sâu cho xã hội. Điều đó cho thấy, việc thay đổi một hệ thống chương trình và phương pháp đào tạo mà không thay đổi hệ thống kiểm tra, đánh giá thì cũng không thể đạt được mục đích mong muốn.

2.2. Năng lực và hệ thống năng lực cần phát triển đối với học viên cao học

Có nhiều cách tiếp cận khác nhau về năng lực. Tuy nhiên, theo Thông tư số 07/2015/TT-BGDĐT của Bộ trưởng Bộ GD-ĐT thì yêu cầu về năng lực mà người học đạt được sau khi tốt nghiệp đối với trình độ thạc sĩ bao gồm những thành tố cơ bản như: kiến thức, kỹ năng, năng lực tự chủ và trách nhiệm; giúp HV bổ sung, cập nhật và nâng cao kiến thức ngành, chuyên ngành; tăng cường kiến thức liên ngành; có kiến thức chuyên sâu trong một lĩnh vực khoa học chuyên ngành hoặc kỹ năng vận dụng kiến thức đó vào hoạt động thực tiễn nghề nghiệp; có khả năng làm việc độc lập, tư duy sáng tạo và có năng lực phát hiện, giải quyết những vấn đề thuộc ngành, chuyên ngành được đào tạo (Bộ GD-ĐT, 2015).

Xuất phát từ những yêu cầu về chất lượng nguồn nhân lực đáp ứng nhu cầu phát triển KT-XH, các trường đại học, viện nghiên cứu cần nhanh chóng và hoàn thiện hơn nữa việc chuyên sang mô hình đào tạo theo hướng tiếp cận năng lực người học. Không chỉ chú trọng vào việc trang bị kiến thức mà cần phải quan tâm phát triển toàn diện phẩm chất và năng lực người học, nghĩa là phải thay đổi quan điểm về mục tiêu đào tạo cũng như quan điểm về tổ chức thi, kiểm tra, đánh giá kết quả: thay vì chủ yếu yêu cầu HV trả lời câu hỏi: *Biết cái gì* thì nay, tiếp cận theo năng lực cần chú trọng đến câu hỏi: *Phát hiện ra vấn đề gì? Giải quyết như thế nào?*

Mục tiêu đào tạo SDH là đào tạo trình độ thạc sĩ có phẩm chất chính trị, đạo đức tốt, có năng lực. Do đó, thiết kế và thực hiện chương trình đào tạo SDH theo hướng phát triển năng lực cần phải nhất quán từ hệ thống năng lực. Hệ thống năng lực cần được phát triển trong quá trình đào tạo là năng lực tự chủ và trách nhiệm: có năng lực phát hiện và giải quyết các vấn đề thuộc chuyên môn đào tạo và đề xuất những sáng kiến có giá trị; có khả năng tự định hướng phát triển năng lực cá nhân, thích nghi với môi trường làm việc có tính cạnh tranh cao và năng lực dẫn dắt chuyên môn; đưa ra được những kết luận mang tính chuyên gia về các vấn đề phức tạp của chuyên môn, nghiệp vụ; bảo vệ và chịu trách nhiệm về những kết luận chuyên môn; có khả năng xây dựng, thẩm định kế hoạch; có năng lực phát huy trí tuệ tập thể trong quản lý và hoạt động chuyên môn; có khả năng nhận định đánh giá và quyết định phương hướng phát triển nhiệm vụ công việc được giao; có khả năng dẫn dắt chuyên môn để xử lý những vấn đề lớn.

2.3. Tổ chức thi, kiểm tra, đánh giá kết quả đào tạo sau đại học theo hướng tiếp cận năng lực tự chủ và trách nhiệm ở Trường Đại học Nông - Lâm Bắc Giang

Thi, kiểm tra, đánh giá kết quả học tập theo hướng tiếp cận năng lực không lấy việc kiểm tra khả năng trình bày kiến thức đã học làm trung tâm mà chú trọng khả năng phát hiện vấn đề, giải quyết vấn đề, đưa ra những sáng kiến, vận dụng sáng tạo kiến thức trong những tình huống cụ thể. Xét về bản chất thì không có mâu thuẫn giữa đánh giá năng lực tự chủ, trách nhiệm và đánh giá kiến thức kỹ năng mà đánh giá năng lực tự chủ và trách nhiệm được coi là bước phát triển cao hơn so với đánh giá kiến thức, kỹ năng. Để chứng minh HV có năng lực tự chủ và trách nhiệm, phải tạo cơ hội cho HV được tìm kiếm, phát hiện, giải quyết vấn đề trong tình huống mang tính thực tiễn. Khi đó, HV vừa phải vận dụng những kiến thức, kỹ năng đã được tích lũy và phát triển, vừa phải dùng những kinh nghiệm của bản thân thu được từ thực tiễn. Như vậy, thông qua việc thực hiện các nhiệm vụ trong bối cảnh cụ thể, chúng ta có thể đồng thời đánh giá được cả kỹ năng phát hiện, phân tích các vấn đề phức tạp và đưa ra được các giải pháp sáng tạo để giải quyết vấn đề; sáng tạo tri thức mới trong lĩnh vực chuyên môn và những giá trị, tình cảm của người học. Mặt khác, đánh giá năng lực tự chủ và trách nhiệm không hoàn toàn phải dựa vào chương trình môn học như đánh giá kiến thức, kỹ năng, bởi năng lực tự chủ và trách nhiệm là tổng hòa, kết tinh kiến thức, kỹ năng, thái độ, tình cảm, giá trị, chuẩn mực đạo đức,... được tích lũy trong quá trình học tập và từ sự phát triển tự nhiên, sự tương tác với môi trường xã hội của người học.

Ở Trường Đại học Nông - Lâm Bắc Giang hiện nay, nhìn chung phương pháp kiểm tra, đánh giá các học phần đào tạo trình độ thạc sĩ chưa đa dạng. Đánh giá thường xuyên, thi giữa kì, thi kết thúc học phần theo hình thức tự luận truyền thống còn phổ biến và do giảng viên thực hiện nên chưa phát huy cao nhất năng lực tự chủ và trách nhiệm của HV. Do đó, nhằm trang bị cho HV cao học những kiến thức chuyên sâu, tiên tiến, năng lực tự chủ và chịu trách nhiệm, cần thay đổi nhận thức về mục tiêu, nội dung, công cụ, hình thức và thời điểm kiểm tra, đánh giá.

2.3.1. Mục tiêu của việc tổ chức thi, kiểm tra, đánh giá

Mục tiêu của việc tổ chức thi, kiểm tra, đánh giá theo hướng phát triển năng lực tự chủ và trách nhiệm là giúp giảng viên nắm được năng lực của từng HV, biết được HV của mình đang ở đâu, còn thiếu và yếu ở điểm nào qua một quá trình học tập để giảng viên biết được hiệu quả và chất lượng giảng dạy, điều chỉnh nội dung và phương pháp

dạy học, giúp HV biết được chất lượng học tập, điều chỉnh phương pháp học. Như vậy, xuất phát điểm của kiểm tra, đánh giá không phải là kỹ thuật, phương pháp mà là mục tiêu mà giảng viên đặt ra cho HV sau khi học xong mỗi học phần. Do đó, mục tiêu của việc kiểm tra, đánh giá các học phần đào tạo SDH là đánh giá năng lực tự chủ và trách nhiệm phải vận dụng các kiến thức, kỹ năng đã học của HV vào giải quyết các công việc phức tạp, không thường xuyên xảy ra, không có tính quy luật, khó dự báo; có kỹ năng nghiên cứu độc lập để phát triển và thử nghiệm những giải pháp mới, phát triển các công nghệ mới trong lĩnh vực được đào tạo, vì sự tiến bộ của người học so với chính bản thân họ. Điều này khác với cách kiểm tra, đánh giá theo nội dung là chỉ nặng về xác định việc đạt kiến thức, kỹ năng theo mục tiêu của chương trình đào tạo, đánh giá, xếp hạng giữa những người học với nhau.

2.3.2. Nội dung đánh giá kết quả học tập

Nội dung đánh giá kết quả học tập các học phần cũng phải tương thích với quan điểm xây dựng chương trình theo định hướng phát triển năng lực tự chủ và trách nhiệm. Do đó, nội dung việc tổ chức thi, kiểm tra, đánh giá kết quả theo hướng tập trung chủ yếu vào đánh giá năng lực tự chủ và trách nhiệm đã được xác định đối với đào tạo SDH. Đối với việc tổ chức thi, kiểm tra, đánh giá năng lực cần chú ý đến: khả năng phát hiện, giải quyết vấn đề; rút ra những nguyên tắc, quy luật trong quá trình giải quyết công việc; đưa ra được những sáng kiến có giá trị và có khả năng đánh giá giá trị của các sáng kiến; có khả năng thích nghi với môi trường làm việc hội nhập quốc tế; có năng lực lãnh đạo và có tầm ảnh hưởng tới định hướng phát triển chiến lược của tập thể; có năng lực đưa ra được những đề xuất của chuyên gia hàng đầu với luận cứ chắc chắn về khoa học và thực tiễn; có khả năng quyết định về kế hoạch làm việc, quản lý các hoạt động nghiên cứu, phát triển tri thức, ý tưởng mới, quy trình mới. Tuy nhiên, kiến thức các học phần đào tạo SDH thường mang tính chuyên sâu, tiên tiến và toàn diện thuộc lĩnh vực khoa học chuyên ngành nên khi đánh giá, mặc dù chủ yếu là kiểm tra mức độ làm chủ được các giá trị cốt lõi, quan trọng trong học thuật; phát triển các nguyên lý, học thuyết của chuyên ngành nghiên cứu; có kiến thức tổng hợp về pháp luật, tổ chức quản lý và bảo vệ môi trường; có tư duy mới, kiến thức thực tiễn nhưng đồng thời cũng cần lưu ý kiểm tra trí nhớ, mức độ nhớ thông tin, kiến thức. Do vậy, giảng viên có thể đánh giá HV ở nhiều thời điểm, ở mỗi bài, mỗi chương, mỗi tín chỉ. Quy trình đánh giá ở tất cả các công đoạn cần xác định rõ: nội dung, mục tiêu bài học, phương pháp tiến hành, phương pháp đánh giá, hình thức và công cụ đánh giá.

2.3.3. Công cụ đánh giá kết quả học tập

Công cụ đánh giá kết quả học tập các học phần đào tạo SDH theo hướng phát triển năng lực tự chủ và trách nhiệm là những câu hỏi, bài tập lớn gắn với các tình huống trong thực tiễn, trong chuyên môn, trong lãnh đạo quản lý.

2.3.4. Hình thức kiểm tra, đánh giá

Hình thức kiểm tra, đánh giá các học phần đào tạo SDH theo hướng phát triển năng lực tự chủ và trách nhiệm phải theo hướng “mở”, có sự tham gia của người học thông qua tự tìm kiếm, phát hiện các vấn đề, thuyết trình, trình bày vấn đề, báo cáo kết quả nghiên cứu, tự học, rút ra các nguyên tắc, quy luật, sáng kiến,... liên quan đến các chủ đề trong từng học phần. Thông qua những công trình nghiên cứu, bài thuyết trình và thảo luận nhóm của HV, giảng viên đánh giá được khả năng phát hiện, phân tích các vấn đề phức tạp và đưa ra được các giải pháp sáng tạo để giải quyết vấn đề; sáng tạo tri thức mới trong lĩnh vực chuyên môn; khả năng nắm bắt và xử lý thông tin; phát triển sự năng động của người nói; khả năng thuyết trình rõ ràng, mạch lạc, cuốn hút người nghe; khả năng tranh luận và thuyết phục người khác; khả năng sử dụng các phương tiện công nghệ hỗ trợ; khả năng làm việc nhóm,...

Thông qua các bài thi tự luận hoặc tiểu luận của HV, giảng viên cũng đánh giá được năng lực phát hiện, giải quyết vấn đề; năng lực phân tích, bình luận về một vấn đề cụ thể, qua đó nắm được thái độ, quan điểm, lập trường của HV, tính sáng tạo, độc đáo của các vấn đề được trình bày; khả năng diễn thuyết rõ ràng, logic và có hiệu quả các vấn đề; khả năng phân tích, suy đoán, lập luận và sử dụng các lý lẽ, bằng chứng thông qua những chi tiết, số liệu cụ thể hỗ trợ cho các quá trình đó. Tuy nhiên, việc đánh giá này không chỉ căn cứ vào sản phẩm cuối cùng (bài viết, bài tiểu luận, báo cáo thí nghiệm) mà còn phải căn cứ vào quá trình HV viết, làm như thế nào: từ suy nghĩ, quan sát, nghiên cứu, chọn đề tài,... đến việc tìm kiếm và xử lý tư liệu, viết bản thảo, sửa chữa, hoàn thiện và trình bày. Giảng viên nên trao đổi, hướng dẫn, chia sẻ kinh nghiệm với HV về các bước của quá trình lựa chọn, giải quyết vấn đề, nhờ đó HV có cơ hội phát triển tổng hợp trí tuệ tập thể, dẫn dắt chuyên môn để xử lý các vấn đề quy mô rộng lớn hơn.

2.3.5. Thời điểm đánh giá

Thời điểm đánh giá các học phần theo hướng tiếp cận năng lực tự chủ và trách nhiệm: đánh giá mọi thời điểm của quá trình dạy học - trong và sau mỗi tín chỉ. Kết quả đánh giá năng lực HV phụ thuộc vào độ khó của nhiệm vụ hoặc bài tập đã hoàn thành. Tuy nhiên, để bảo đảm tính khách quan, trung thực trong kiểm tra, đánh giá theo hướng tiếp cận năng lực tự chủ và trách nhiệm, cần phải phối hợp giữa đánh giá thường xuyên và đánh giá định kì; kết hợp

giữa hình thức đánh giá bằng thuyết trình, tự luận, tiểu luận, thảo luận nhóm, trắc nghiệm khách quan,... nhằm phát huy những ưu điểm của mỗi hình thức đánh giá; cần đánh giá toàn diện và có khả năng phân loại, giúp giảng viên và HV điều chỉnh kịp thời việc dạy và học, rèn luyện năng lực tự chủ, sáng tạo, có tư duy phản biện, nhạy cảm với thực tiễn cho HV.

3. Kết luận

Tổ chức thi, kiểm tra, đánh giá theo hướng phát triển năng lực tự chủ và trách nhiệm là một nhiệm vụ và giải pháp quan trọng đối với đào tạo đại học. Đánh giá kết quả đào tạo đại học theo hướng chú trọng năng lực phân tích, sáng tạo, tự cập nhật, đổi mới kiến thức; đạo đức nghề nghiệp; năng lực nghiên cứu và ứng dụng khoa học và công nghệ; năng lực thực hành, năng lực tổ chức và thích nghi với môi trường làm việc.

Đối với Trường Đại học Nông - Lâm Bắc Giang, kì vọng hướng đến xây dựng hệ thống đào tạo SDH tiến bộ và chất lượng theo yêu cầu của xã hội là mục tiêu, thách thức cơ bản của Nhà trường. Do vậy, tiếp cận đổi mới căn bản, toàn diện đào tạo SDH theo định hướng phát triển năng lực tự chủ và trách nhiệm sẽ góp phần quan trọng nhằm đạt được mục tiêu nói trên. Với ý nghĩa đó, đổi mới hình thức và phương pháp tổ chức thi, kiểm tra, đánh giá kết quả theo hướng tiếp cận năng lực tự chủ và trách nhiệm các học phần đào tạo trình độ thạc sĩ ở Trường Đại học Nông - Lâm Bắc Giang sẽ góp phần thu hẹp khoảng cách giữa kiến thức mà HV học, tích lũy và phát triển được trong nhà trường với thực tiễn đang diễn ra.

Tài liệu tham khảo

- Ban Chấp hành Trung ương (2013). *Nghị quyết số 29-NQ/TW ngày 04/11/2013 về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo, đáp ứng yêu cầu công nghiệp hóa, hiện đại hóa trong điều kiện kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và hội nhập quốc tế.*
- Bộ GD-ĐT (2014). *Thông tư số 15/2014/BGDĐT ngày 15/5/2014 ban hành Quy chế đào tạo trình độ thạc sĩ.*
- Bộ GD-ĐT (2015). *Thông tư số 07/2015/TT-BGDĐT ngày 16/4/2015 ban hành Quy định về khối lượng kiến thức tối thiểu, yêu cầu về năng lực mà người học đạt được sau khi tốt nghiệp đối với mỗi trình độ đào tạo của giáo dục đại học và quy trình xây dựng, thẩm định, ban hành chương trình đào tạo trình độ đại học, thạc sĩ, tiến sĩ.*
- Cần Thị Thanh Hương, Vương Thị Phương Thảo (2009). *Đổi mới phương thức tổ chức kiểm tra, đánh giá kết quả học tập của sinh viên ở Đại học Quốc gia Hà Nội.* Tạp chí Khoa học, Đại học Quốc gia Hà Nội, Khoa học Xã hội và Nhân văn, số 25(1), tr 26-32.
- Đặng Tự Ân (2015). *Giáo dục định hướng phát triển năng lực.* Tạp chí Quản lý giáo dục, số 4, tr 33-37.
- Võ Thị Sương (2017). *Tăng cường quản lý chất lượng đào tạo sau đại học tại các trường đại học tư thục khu vực Hà Nội.* Tạp chí Giáo dục, số đặc biệt tháng 7, tr 175-176; 200.
- Vũ Phương Lê (2016). *Đổi mới phương thức kiểm tra, đánh giá các học phần ngành Chính trị học theo hướng phát triển năng lực ở Trường Đại học Vinh hiện nay.* Tạp chí Giáo dục, số 392, tr 35-37.
- Vũ Trung Thành (2015). *Biện pháp quản lý đào tạo sau đại học tại các trường đại học sư phạm.* Tạp chí Giáo dục, số 363, tr 7-9.